

RASISMENS HISTORIA

LÄRARHANDLEDNING

INLEDNING

Hur berättar man för 10–13-åringar om folkmord? Nästan allt som har hänt i rasismens historia skulle vara barnförbjudet om det berättades i form av en spelfilm. Ändå vill vi berätta denna grymma historia så sanningsenligt som vi bara kan. Vi vill ge barnen en grund att stå på i de stora livsviktiga frågorna om hur vi ska vara mot varandra på jorden.

I Rasismens historia visar vi bilder av vad som verkligen hände. Vi lyssnar på människor som verkligen var med. Och vi ställer de storögda, viktiga frågorna. Hur kunde en enda belgisk kung personligen äga det afrikanska landet Kongo? Hur kunde lilla England styra över 1/5 av jordens yta? Varför var så många i hela världen lyckliga när Barack Obama blev president 2009?

I tio radioprogram och sex teveprogram berättar vi om kolonialismen, om slavhandeln och de vita européernas övergrepp mot många olika folk i hela världen. Med starka bilder, dramatiseringar, intervjuer och ett rikt dokumentärt material förklarar vi de stora sammanhangen med målet att nå fram till vartenda barn i åldern 10–13 år i Sverige.

Serien följer en grundläggande tidslinje. Teveprogrammen berättar historiska fakta om européernas rasistiska handlingar. I radioprogrammen möter vi människor som var med och som drabbades.

Bland de medverkande finns: författaren Sven Lindqvist, etnologen Viveca Mottiello, historikerna Lennart Lundmark, Anders Claréus och Dick Harrisson, Brasilienkännaren Lennart Körling och ANC-aktivisterna Margret Gärding och Madi Gray, och många fler. Ett av teveprogrammen är inspelat i det svenska slavfortet Carolusborg i Ghana.

Genom att förklara vilka drivkrafterna bakom rasismen var kan vi också ställa frågor om demokrati, jämlikhet och respekt i ett nutida perspektiv. Med dessa program vill vi vara historielektionen som förändrar ditt liv.

Tove Jonstoj och Ulrika Nulty
Producenter, UR Barnredaktionen

RASISMENS HISTORIA

Handledning till: Rasismens historia 2

Historieböckerna för mellanstadiet

När vi drog igång det här projektet år 2009 bad vi Monica Sax, bibliotekarie på Lärarhögskolan i Stockholm, att göra ett urval av de mest använda historieböckerna på mellanstadiet idag, för att se vad eleverna får lära sig om rasism genom historien. Det som slog oss var hur dessa böcker konsekvent undviker att berätta om de "mörka" sidorna av vår västerländska erövrings- och utvecklingsepok. Med mycket få ord förklaras vad som egentligen gjorde att den industriella revolutionen kunde bli så framgångsrik.

Vi menar att det ligger mycket i vad engelska BBC:s hyllade serie *Racism – A history* från 2006 hävdar, nämligen att "racism shaped the modern world". Rasismen formade den moderna världen. Utan den vedertagna synen på vissa människor, företrädesvis icke-vita, som mindre värda och därmed helt okej att utnyttja, skulle det ha varit väldigt svårt att bygga upp vårt moderna samhälle med dess tillhörande rikedomar. Vi hoppas och tror att detta håller på att förändras. Att nya läromedel i historia väljer ett annat perspektiv och att skolans undervisning breddar perspektiven.

Vi tror vi att en historieundervisning för barn mår bra av att berätta om både det positiva och negativa vi människor gjort mot varandra. Därför gör vi dessa program. Som komplement till den vanliga historieundervisningen.

En så enkel sak som att värdera alla människor lika mycket, har aldrig varit självklart. Varken då eller nu.

RASISMENS HISTORIA

Handledningen är tänkt att fungera som stöd i för- och efterarbetet med serien. I beskrivningen av varje avsnitt i serien ingår förslag på diskussionsfrågor, och fördjupningsuppgifter. Det är du som pedagog som bäst vet hur programserien lämpar sig för dina elever.

Några tips till dig som pedagog!

Det är som sagt du själv som känner din klass eller grupp bäst och bäst vet hur du ska använda och visa programserien för dem. Här följer några förslag på hur du kan förbereda dig och vad du kan tänka på innan visningen:

- Hur beskriver de läromedel ni använder de saker som serien tar upp? Finns det motsägelser?
- Finns det något avsnitt som du tycker är otäckt och extra känsligt och som du behöver förklara eller förbereda för eleverna?
- Finns det elever, lärare eller annan personal i skolan som själva kan berätta om något av det serien tar upp?
- Har ni problem i er skola med någon form av diskriminering eller rasism som gör att något eller några av programmen är särskilt angelägna?
- Hur ska programmen visas? I helklass eller gruppvis? Ska de visas rakt av eller ska du pausa och ta diskussion och frågor eftersom?

Alla svar från eleverna är intressanta och värdefulla. Om en eller flera av eleverna har en annorlunda eller bristfällig historisk kunskap så är det en intressant utgångspunkt för vidare diskussion. Var får vi information ifrån? Vem "skriver" vår historia? Även om serien innehåller många möjligheter till inlevelse med sina starka scener och berättelser är olika värdegrundsövningar och dramaövningar ett bra sätt att ge ytterligare möjlighet till inlevelse och förståelse. Tips på några övningar finns i slutet av handledningen.

DEL I: ÄR "INDIANER" MÄNNISKOR?

AV-NR IOI228TV I

År 1492 steg Columbus i land på det som kom att kallas Västindien och Amerika. Hans namn finns idag i alla historieböcker och de flesta känner till honom som äventyrare och sjöfarare som trodde att han hamnat i Indien men som egentligen "upptäckte" Amerika. Men var Columbus bara en snäll farbror? Programmet berättar hur det egentligen gick till när Columbus och hans män träffade människorna som redan bodde i Amerika. Människor med olika kulturer och språk som buntades ihop under den felaktiga beteckningen "indianer". För ursprungsbefolkningen var mötet med spanjorerna en mänsklig katastrof. De förslavades, slaktades och dog i sjukdomar som spanjorerna förde med sig. Hela befolkningar utrotades runt om i den karibiska övärlden på mindre än hundra år. I Spanien debatterades samtidigt om "indianen" var en människa eller en annan mindre

värd varelse som kunde behandlas som boskap. Att de hade mörk hud, inte förstod latin och inte var kristna var övertygande argument tyckte många.

Innan ni tittar:

1. Diskutera begreppet ursprungsbefolkning.
2. Vilka olika språk talar man på den amerikanska kontinenten? Varför talar man dessa språk där tror ni?
3. Lista tillsammans vad ni vet/tror/tänker om "indianer" innan ni tittar på programmet. Markera vilka påståenden/uppfattningar ni tror att den som tillhör den amerikanska kontinentens ursprungsbefolkning skulle hålla med om på er lista.
4. Vem var Columbus?

När ni har tittat:

1. Titta på listan ni gjorde innan ni tittade på programmet. Fyll på den, ändra, stryk och komplettera så att ni får en lista som ni tror att Amerikas ursprungsbefolkning håller med om som beskrivning av begreppet indian.
2. Arbeta två och två och skriv en kort faktatext om Columbus för någon som går i förkoleklass och inte vet vem han var.
3. Columbus är känd för att ha upptäckt Amerika trots att det redan bodde miljontals människor där. Tänk dig att han istället hade hamnat i Sverige - skulle vi då kalla honom för den som upptäckte Sverige? Diskutera om man kan vara den som upptäcker ett land? Kan man äga ett land?
4. Varför tror du att spanjorerna som kom till Amerika inte såg dem som redan bodde där som "riktiga människor"? Försök att komma på olika förklaringar.

Fördjupning:

1. Var på den amerikanska kontinenten bor det ursprungsbefolkning (indianer) idag? Hur ser deras situation ut?
2. Programmet fokuserar på den tidiga koloniseringen av Amerika och då främst Syd- och Centralamerika. Vad hände med ursprungsbefolkningarna i Nordamerika?
3. Indian är ett ord som felaktigt kom att användas för befolkningen i Amerika. Varför användes ordet indian? Ta reda på några av de olika befolkningarna på den amerikanska kontinenten? Vad kallar de sig själva? Vilket ord tycker du man ska använda?

Boktips:

Är indianerna människor? Christoffer Columbus och Bartolomeo de las Casas, Stig Lindholm
Det amerikanska folkets historia: makten och medborgarna från Columbus till Clinton, Howard Zinn

Från 1500-talet och ungefär 400 år framåt köpte och tillfångatog européer slavar i Afrika. Man räknar med att minst 12 miljoner afrikaner, vuxna och barn, skeppades över Atlanten till Amerika. Av dessa dog många på den farliga resan innan de ens kom fram till slutdestinationen.

Programmet börjar i Ghana där svenska Afrika-kompaniet byggde ett slavfort på 1650-talet som hette Carolusborg. Vi får följa med reportern Teddy Goitom ner i hålen där män, kvinnor och barn fick trängas i väntan på att bli fastkedjade på slavskeppen. Programmet förklarar vad triangelhandeln var för något och hur slaveriet var en kugge i det maskineri som satte igång den europeiska industrialismen. Eftersom stora ekonomiska intressen låg bakom slavhandeln behövdes det en förklaring till varför man kunde förslava afrikaner. Argument hämtades ur bibeln och en "rasvetenskap" uppstod som påstod att just afrikaner var närmare djur än människan. Programmet avslutas med en inspirerande skildring av Harriet Tubman, en kvinnlig slav som rymde från slaveri och hjälpte hundratals andra slavar att bli fria i USA.

Innan ni tittar

1. Gör en gemensam lista på allt ni tänker på och vet om människohandel och slaveri.
2. Vad betyder det att vara slav?

När ni har tittat:

1. I USA bor det idag stora grupper av människor från andra delar av världen. Många invånare är afroamerikaner; hur kommer det sig?
2. Vad var det som gjorde att européerna utnyttjade människor från den afrikanska kontinenten som slavar? Försök att komma på olika orsaker till det.
3. Slavhandeln byggde på rasism. Ta reda på vad rasism innebär och skriv en kort förklaring som någon som är några år yngre än ni kan förstå. Jobba gärna tillsammans med en kompis.
4. Tänk er att slavhandeln inte hade funnits. Hur tror ni att det hade påverkat Europa på den tiden och hade det gjort någon skillnad för hur vi lever idag?
5. Fundera på vad som händer i en by, ett samhälle, ett land när många mellan 13 och 40 år försvinner. Hur påverkar det de som är kvar? Jämför gärna med nutida händelser: epidemier, naturkatastrofer, krig och utvandring/flykt.
6. Idag brukar man prata om människohandel. Vad betyder det? Ge exempel på människohandel som förekommer idag.
7. Att vara slav betyder att någon annan äger dig och bestämmer över dig och din kropp. Kan man äga en annan människa? Äger alla sig själva? Diskutera.

Fördjupning:

1. Kung Gustav III startade ett företag som hette Väst-

indiska kompaniet för att köpa slavar i Afrika. Hur mycket skulle kungen ha för varje slav som sedan såldes?

2. Ta reda på mer om St: Barthélemy som under hundra år var en svensk koloni. Vad hade man för speciella regler för slavar på ön?
3. Läs kortversionen av FN:s konvention om mänskliga rättigheter och skriv ett mail eller brev till Gustav III där du visar vilka mänskliga rättigheter som slavarnekades.
4. Slaveri har funnits i många samhällen i historien. Ta reda på mer om trälarna i Norden eller slaveriet i antikens Grekland.

Boktips:

Det kungliga svenska slaveriet, Göran Skytte Jag, slaven Gustavus Vassa, Olaudah Equiano Spräng bojorna, Adam Hochschild

DEL 3: TA VAD MAN VILL HA

Den europeiska koloniseringen av resten av världen började redan på 1500-talet men hade sin "peak" under 1800-talet. Dagens världskarta ser till stora delar ut som den gör på grund av kolonialismen. Vad betyder kolonialism och vad handlade den om? Programmet berättar hur europeiska kolonialmakter gick till väga när de tog över andra människors områden och tvingade folket att arbeta, eller helt enkelt utrotade dem. Kolonialismen hänger ihop med Europas industrialisering och jakt på råvaror och landområden. Tillvägagångssättet var för det mesta att med en överlägsen vapenmakt tvinga till sig detta från andra befolkningar. Samtidigt försvarade man sina handlingar med att resten av världen behövde civiliseras och kristnas. Dessutom påstod många européer att de koloniserade folken var av en underlägsen ras som ändå var dömd att gå under.

Innan ni tittar:

1. Gå tillsammans igenom vad ni vet om kolonier och kolonisation.
2. Titta på en världskarta och fundera på vilka olika språk man talar i länder i olika delar av världen. Är det någon som har funderat på varför man talar till exempel spanska, franska och engelska i länder långt ifrån Spanien, Frankrike och England?

När ni har tittat:

1. Arbeta i mindre grupp eller i par och använd en världskarta som utgångspunkt för att göra en kort presentation av vad kolonialism är för något. Tänk er att ni ska berätta om begreppet för en jämgammal kompis som inte vet vad orden koloni, kolonialisering och kolonialism betyder.
2. Hur kommer det sig att människor i Australien, Afrika och Amerika talar europeiska språk som engelska, franska och spanska? Jämför vad ni vet nu med vad ni visste innan ni såg programmet.

3. Vilka drog nytta av kolonialiseringen? Diskutera.
4. Använd en kartbok och ta reda på varifrån några vanliga råvaror kommer. Ge exempel på tre olika råvaror från varje kontinent som ni tycker det är självklart att den som bor i Sverige har tillgång till.
5. Det var inte alla européer som tyckte att det var rätt det som hände i kolonierna. Förbered en debatt där halva klassen är för kolonierna och halva klassen emot. Kom tillsammans på olika argument som stödjer de båda sidornas uppfattning. Tänk utifrån följande
 - a. att ta andras egendom
 - b. att bestämma över andra människor
 - c. att tillfångata, skada och till och med döda andra människor
 - d. att utnyttja och använda naturtillgångar och resurser för egen vinning
 - e. att få andra människor att tycka och tänka som man själv gör

Fortsatt temaarbete:

1. Förr kallade man vissa varor kolonialvaror. Vilka varor kan det vara och varför kallades de för kolonialvaror?
2. Tänk igenom vad ni äter under en vanlig dag och fundera på vad som skulle finnas kvar av det om allt som vi idag importerar från andra länder skulle försvinna. Skapa tillsammans en meny för tre dagar där ni bara äter och dricker sådant som går att producera där just ni bor. Tänk på att ni har möjlighet att lagra saker från olika säsonger. Vad skulle ni äta till frukost, lunch och middag? Glöm inte att titta på innehållsförteckningen – många produkter innehåller till exempel olja och kryddor från andra delar av världen.
3. Gå tillbaka till uppgiften om varifrån olika råvaror kommer och fördjupa er i en eller ett par råvaror och ta reda på hur just den eller de råvarorna kommer till oss i Sverige. Rita en bild som beskriver råvarans väg från sitt ursprung till en vara eller produkt som du kan köpa i affären.
4. Många afrikanska länder är rika på sådana metaller och mineraler som den övriga världen behöver i olika elektronikprodukter. Ta tillsammans reda på någon eller några råvaror som är viktiga och som utvinns på den afrikanska kontinenten. Vad används mineralen eller metallen till? Hur utvinns den? Hur påverkas miljön där den utvinns? Vem tjänar mest pengar på mineralen eller metallen? Här är några exempel ni kan titta närmre på:
 - a. coltan
 - b. kobolt
 - c. tantal
 - d. guld
 - e. platina

Boktips:

Kolonialismens svarta bok, Red: Marc Ferro
 Utrota varenda jävel, Sven Lindqvist
 Kung Leopolds vålnad, Adam Hochschild

DEL 4: DE SOM INTE FICK LEVA

AV-NR IOI228TV 4

När andra världskriget tog slut uppdagades alla fasansfulla grymheter som nazisterna med Hitler som ledare gjort mot alla som ansågs vara mindre värda. Judar, romer, homosexuella, oliktänkande, listan kan göras lång. Men var Hitler en ensam galning och nazisternas folkmord en enskild företeelse? "Rasismens historia" har i tidigare program berättat om hur européer sedan 1500-talet erövrade, förslavat och utrotat andra befolkningar. För att rättfärdiga detta utvecklades teorin om att människosläktet gick att delas in i olika raser med den europeiska högst i hierarkin. Teorin blev till en "vetenskap" som vi idag vet är helt fel, nämligen rasbiologin. Sverige var det första landet i världen som grundade ett rasbiologiskt statligt institut. Rasbiologiska institutet hade nära kontakter med tyska rasforskare som sedan kom att arbeta för Nazityskland. Folkmord, koncentrationsläger och experiment på människor ägde rum också innan Förintelsen. I programmet möter vi också människor som sa ifrån, som vägrade gå med på att döda andra människor.

Innan ni tittar:

1. Vad är ras? Vad innebär begreppet? I vilka sammanhang använder man ordet?
2. Vem var Hitler?
3. Vad är rasism?
4. Vad är vetenskap?

När ni har tittat:

1. Vad är rasbiologi? Gör en tankekarta tillsammans om vad ni vet om rasbiologi och vad begreppet innebär.
2. Vad var målet med rasbiologernas arbete och de experiment och studier som de gjorde? Vad ville de visa? Varför?
3. Vad är ett folkmord?
4. Varför var det så få som sa ifrån eller vägrade vara med i folkmordet på judar, romer och andra som nazisterna ogillade?
5. Hur gör man för att säga "nej" när man är ensam mot en stor grupp människor som alla verkar tycka likadant?
6. Folkmordskonventionen som antogs av FN 1948 säger att ett folkmord är att ha: "avsikt att helt eller delvis förinta en nationell, etnisk, rasmässigt bestämd eller religiös grupp som sådan". Vad betyder det? Hur skulle man kunna beskriva vad folkmord betyder med en enklare mening?

Fortsatt temaarbete:

1. Ta reda på mer om begreppet folkmord. När an-

vänds det? Skulle man kunna använda andra ord än folkmord för att beskriva till exempel det som hände i Rwanda 1994 eller i Karibien på 1500-talet?

2. Gå in på nätet och titta i några stora dagstidningar: var i världen pågår det krig och konflikter just nu. Rita på en karta. Ta redan på bakgrunden och orsaken till någon eller några konflikter.

Boktips:

Anne Franks dagbok

Två resenärer – Två bilder av Australien, Claes Hallgren
Terra Nullus – En resa genom ingens land, Sven Lindqvist

Handledning till: Rasismens historia 12

DEL 5: ATT GÖRA MOTSTÅND

AV-NR IOI228TV 5

I efterkrigstidens USA och i Sydafrika fortsatte rasdiskrimineringen, trots att alla kände till vad den lett till i Nazityskland. Raslagar i den amerikanska södern och Apartheid i Sydafrika är en del av 1900-talets bidrag till rasismens historia. Och ett av de värsta exemplen på rasism är det sätt vita människor avrättade svarta, utan rättegångar, genom så kallade "lynchningar" i USA. Starka bilder i avsnittet visar exempel på just detta. Programmet fokuserar på vanliga människors motstånd mot rasism och diskriminering, och berättar om flera personer som kommit att symbolisera kampen mot rasism, förtryck och orättvisor, bland annat Nelson Mandela och Martin Luther King. Medborgarrättsrörelsen i USA och antiapartheidrörelsen i Sydafrika och runtom i världen gav resultat. Konkreta bevis på det är att Nelson Mandela blev president i Sydafrika och att USA idag har en president som för bara 50 år sedan inte ens hade haft möjlighet att rösta. Programmet visar att det är möjligt att förändra och påverka historiens gång. Alla bär vi inom oss en möjlighet att göra skillnad.

Innan ni tittar:

1. Är det någon som känner till Martin Luther King eller Nelson Mandela?
2. Vet ni vad apartheid är?

När ni har tittat:

1. För hundra år sen var det inget konstigt att man lynchade människor inför publik och i vissa länder förekommer det fortfarande offentliga avrättningar. Vad tror du är meningen med att göra så?
2. Varför tror du att de vita i Sydafrika ville bestämma var de svarta skulle bo, äta och arbeta?
3. Nelson Mandela, Martin Luther King och många andra riskerade att bli slagna, fängslade och till och med dödade för att de kämpade emot rasism. Ändå fortsatte de, varför?
4. Gloria Ray Karlmark som är med i programmet berättar att hon aldrig känt att hon ville hämnas på dem som försökte stoppa henne från att gå i en "vit"

skola. Varför tror du att hon inte vill det? Hur skulle du ha känt?

Fortsatt temaarbete:

1. Enligt skollagen ska varje skola ha en årlig plan mot diskriminering och kränkande behandling (mobbing) som brukar kallas likabehandlingsplan. I den ska det stå om det finns problem i skolan med till exempel rasism eller annan slags mobbing och vad man i så fall gör för att stoppa det. Skolans elever ska också vara med i själva utformandet av likabehandlingsplanen. Ta reda på vad det står i er skolas likabehandlingsplan och hur eleverna fått vara med att forma den.
2. Martin Luther Kings tal "I have a dream" är ett av världens mest kända tal. Ta reda på mer om vad det är han säger och vad det är han drömmer om.
3. I Sverige finns en diskrimineringslagstiftning och det är DO (Diskrimineringsombudsmannen) som ska se till att den lagen följs. Ta reda på vilka olika diskrimineringsgrunder lagen handlar om och mer om vad DO gör.
4. På Diskrimineringsombudsmannens hemsida do.se kan man läsa om olika fall av diskriminering. Låt något eller några av fallen inspirera er till berättelser eller dramatiseringar om diskriminering.

DEL 6: VILKA SVENSKAR VAR FÖRST?

AV-NR IOI228TV 6

Även Sverige har en kolonial historia. Svenskarnas behandling av samerna är som en kort rekapitulation av hela programserien. Samerna sågs först med tveksamhet som människor för att senare bli intressanta som gratis arbetskraft. När områdena de bodde på visade sig vara värdefulla (skog och malm) tvingades de flytta. Språket förbjöds i skolorna, samerna skulle kristnas samtidigt som de skickades ner på kontinenten som exotiska utställningsobjekt. Rasbiologer hälsade på hos samerna, mätte deras skallar och fotograferade dem nakna. I det sjätte och sista programmet om "rasismens historia" har vi landat i Sverige men förutom att den här berättelsen inte är lika våldsam så är även den en berättelse om övergrepp på människor som ansågs mindre värda.

Innan ni tittar:

1. Vilka är de nationella minoriteterna i Sverige?
2. Vet ni vilken som är Sveriges ursprungsbefolkning? Lista tillsammans vad ni vet om Sveriges ursprungsbefolkning - samerna.

När ni har tittat:

1. Vilka olika rättigheter tog man ifrån den samiska befolkningen under 1800-talet? Gör tillsammans en lista och sätt er sedan i mindre grupper och jämför listan med till exempel Barnkonventionen eller FN:s konvention för mänskliga rättigheter.
2. Samiska barn förbjöds att tala samiska i skolan. Vad var anledningen till det? Vilken betydelse har

språket för en människa? Rita en serie eller skriv en berättelse om någon som en dag kommer till skolan och inte längre får använda sitt språk. Hur tror ni att det känns? Hur påverkar det möjligheterna att lära sig? Prata gärna med någon i klassen eller skolan som kanske har upplevt att inte alltid kunna använda det språk de kan bäst.

3. Har Sverige någon anledning att be samerna om ursäkt? Hur skulle en sådan ursäkt kunna se ut och genomföras?

Fortsatt temaarbete:

1. Ta reda på vad det finns för värdefullt i samernas områden som Sverige har haft stor nytta och intresse av?
2. Ta reda på mer om Sametinget och vilka frågor de arbetar med.

VÄRDEGRUNDSÖVNINGAR

Min identitet

Låt eleverna individuellt lista vilka olika identiteter och roller de har som människa. Försök att skriva så många identiteter som möjligt (t.ex. dotter, kompis, elev, skateboardare, Britney Spears-fan etc.).

Rangordna sedan dessa efter hur viktiga de är och fundera över: Finns det någon identitet jag kan vara utan? *Samtala sedan:*

- Vad händer om någon av de viktigaste identiteterna skulle tas ifrån mig?
- Hur skulle det kännas att bli påtvingad en ny identitet?
- Vad betyder det att ha en identitet?
- Vad betyder det att ha ett hemland?
- När känner man sig hemma, och vad betyder det att ha ett hem?
- När kan man längta hem?

Övningen syftar till att öka respekten för varje människas rätt till sin identitet, alla har rätt att känna tillhörighet med ett land, en kultur eller en grupp. Detta ska ingen kunna ta ifrån en.

Gruppträck

Vad tror du att andra skulle kunna göra för att få "vara med i gänget"? Fundera enskilt över följande alternativ och rangordna dem:

- byta musiksmak
- sluta vara med en annan kompis
- ge upp ett intresse
- ändra värderingar/attityder
- snatta/stjäla
- mobba någon annan
- vara fräck mot läraren
- ha sönder något
- ändra utseende
- (egna förslag)

Sätt er i mindre grupper och be eleverna att prata om vad ni själva kan tänka er att göra för att få vara med i gänget. *Samtala sedan om gruppträck:*

- Är det svårt att stå utanför? Varför?
- Var går gränsen mellan gruppträck och mobbing?
- Vad kan vi göra för att minska gruppträcket och acceptera alla som de är?
- Måste man sudda ut sig själv för att bli accepterad av andra?

Syftet med övningen är att lära sig respektera andra människors olikheter. Det är en djup kränkning av en annan människa att dominera henne så, att hon inte kan eller vågar visa vem hon innerst inne är.

Din rätt

Titta på listan med rättigheter som de flesta av oss tycker är självklara. Börja med att välja bort fem av dem – jämför med varandra och kom överens om vilka fem alla i gruppen kan tänka sig att vara utan. Sätt er två och två och kom överens om vilka fem punkter ni väljer bort härnäst. Jämför med de andra i gruppen. Diskutera likheter och skillnader och fundera också på vad som var svårast; att välja bort fem på egen hand, komma överens i gruppen om de fem första eller komma överens om de fem följande tillsammans med en kompis. Tänker ni lika eller olika? Varför tror ni att alla inte väljer bort samma rättigheter? Är det viktigt att vi är överens om rättigheter och skyldigheter i ett samhälle? Avsluta övningen med att skriva, teckna, dramatisera hur det skulle vara att leva i ett samhälle där bara de tio rättigheter ni har valt att ha kvar finns.

Rätten att:

1. äta sig mätt
2. tala sitt eget språk
3. gå i skolan
4. umgås med vem man vill
5. tro på vad man vill (utöva sin religion)
6. att få säga, skriva och tycka vad man vill (yttrandefrihet)
7. rösta
8. få arbeta och få lön
9. få vila, ha fritid och semester
10. få sjukvård
11. ha ett hem
12. ha ett eget rum
13. få vara ihop med eller gifta sig med vem man vill
14. få söka skydd i ett annat land vid behov
15. få strejka och organisera sig
16. inte bli diskriminerad för den du är
17. själv välja musik, underhållning, böcker o s v
18. klä sig som man vill
19. ha ett namn
20. kunna röra sig fritt

Inlevelseövning

Dramatisera en presskonferens. Välj ett ämne/en person/en grupp ur serien. Välj ut den eller de som ska agera som dem som blir intervjuade och vilka som är journalister.

Exempel: Några får i uppgift att gå in i rollen som den som blivit såld som slav. De får själva hitta på vilka de är – ålder, kön, namn, bakgrund, egenskaper och så vidare. Övriga i gruppen är journalister som i sin tur förbereder frågor som de vill ställa till slaverna under en presskonferens. Genomför en presskonferens där journalisterna ställer sina frågor och antecknar och slaverna svarar utifrån sina historier. Efteråt kan journalisterna skriva artiklar eller reportage och slaverna kan skriva dagboksanteckningar. Tänk på att ge tid för research.

Övningen är lätt att variera och ger alla en möjlighet att leva sig in i att vara någon annan.